Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 69/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys naisen sukuelinten silpomisen säätämisestä rangaistavaksi erillisin rikoslain säännöksin on tarpeellinen ja kannatettava. Esityksen tavoitteet ovat hyviä ja esitys on hyvin perusteltu. On niin ikään kannatettavaa, että myös silpomisen valmistelu ja tytön tai naisen vieminen ulkomaille sukuelinten silpomista varten tai tytön tai naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan silpomistekoon olisi rangaistavaa. On myös kannatettavaa, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista koskevan teon osalta rikoksen vanhenemisaika alkaisi vasta täysi-ikäisyydestä. Monesti silpomisen uhri elää silpomistraditiota tukevassa/harjoittavassa yhteisössä, eikä hänellä ole tosiasiallisesti mahdollisuuksia käynnistää prosessia ollessaan alaikäinen ilman huoltajan tukea.

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisessa on kysymys naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja tyttöjen ja naisten seksuaalisuuden kontrolloimisesta. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on kansainvälisesti tunnistettu vakavaksi ihmisoikeusloukkaukseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja alistamisen muodoksi. On positiivista, että tyttöjen ja naisen sukuelinten silpomista tarkastellaan esityksessä naisiin kohdistuvana väkivaltana ja naisen sukuelimeen kohdistuva silpomisteko on selkeästi erotettu poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta, kosmeettisesta/esteettisestä kauneuskirurgiasta ja esimerkiksi lävistyksistä. On myös tervetullutta, että tarkastelu ei rajoitu silpomisen aiheuttamaan fyysiseen haittaan, vaan myös silpomisen aiheuttamat psyykkiset haitat huomioidaan mahdollisina silpomisen seurauksina. Myös silpomisen sosiaaliset ja psyykkiset haitat voivat olla hyvin vakavia ja pitkäaikaisia. Niin ikään on hyvä, että myös lievä ja tilapäinen haitta tulee huomioiduksi. Esityksessä on varsin selkeästi kuvattu, minkätyyppiset naisen sukuelimeen kohdistuvat toimenpiteet sääntely kattaisi.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, ettei teolle ole lääketieteellistä perustetta. Esityksen (s. 56) mukaan ”(l)ääketieteellisiin perusteisiin voi kuulua niin fyysisiä kuin psyykkisiä tekijöitä. Fyysisiin tekijöihin kuuluvia perusteita voisivat olla esimerkiksi terveyttä uhkaavien tai haittaa aiheuttavien kasvainten poisto, haittaa aiheuttavien suurten häpyhuulten pienennys, synnytykseen liittyvät avaustoimenpiteet, synnytyksestä aiheutuneiden vaurioiden ompelu- tai muut korjaustoimenpiteet sekä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen avaus- ja korjausleikkaukset.” Rikoksen uhrin korjaavan kirurgian tulee jatkossakin kuulua julkisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö
Meritullinkatu 8, Helsinki | PL 33, 00023 Valtioneuvosto
0295 16001 | stm.fi | @STM_Uutiset

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistelun aiemmissa vaiheissa tuonut esiin, että on tarpeellista erottaa tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen esimerkiksi tilanteesta, jossa päätösvaltainen ihminen vapaaehtoisesti hakeutuu laillisesti tarjottavaan esteettisen kirurgian toimenpiteeseen. Kyseisten tekojen onkin esityksessä todettu jäävän soveltamisalan ulkopuolelle, mikä on kannatettavaa. Käytännössä kaikissa tilanteissa rajanveto lääketieteellisesti perustellun toimenpiteen, vapaaehtoisen esteettisen kirurgian toimenpiteen ja sellaisten toimenpiteiden, joihin ei esityksen mukaan voi antaa suostumusta, välillä ei välttämättä aina ole yksiselitteinen.

Esityksessä sukuelinten silpomisen sääntelytarpeita on tarkasteltu myös kansainvälisten sopimusten (erityisesti Istanbulin sopimus) ja EU-oikeuden (erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjuntaa koskeva direktiivi, ns. NKV-direktiivi) tavoitteiden näkökulmasta. Vaikka Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat ja sopimuksen velvoittamina rikoslailla rangaistaviksi katsottavat väkivallan muodot on sopimuksessa laadittu valtaosin sukupuolineutraalisti, Istanbulin sopimus kuitenkin edellyttää nimenomaan sukupuolispesifiä lähestymistapaa tiettyjen väkivallan muotojen, kuten naisten sukuelinten silpomisen, kriminalisoinnissa. Myös esimerkiksi CEDAW-sopimusta valvova komitea nosti Suomelle syksyllä 2022 antamissaan suosituksissa esiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista koskevan nimenomaisen lainsäädännön puuttumisen ja suositteli silpomisen nimenomaista kriminalisointia (”specifically criminalizing female genital mutilation”). Esityksessä perustellaan, miksi nimenomainen naisten sukuelinten silpomista koskeva erityissäännös on tarpeellinen ja nykyistä oikeustilaa selkiyttävä. Erityisesti niin sanottujen silpomisen lievempien tai vähäisempää fyysistä haittaa aiheuttavien muotojen osalta nykyinen yleisiin pahoinpitelysäännöksiin perustuva oikeustila ei ole ollut riittävän selkeä. Esityksessä (s. 66-67) myös perustellaan, että ehdotetuille säännöksille on painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeuksien kannalta hyväksyttävä peruste.

Esityksen (s. 33) mukaan säännöksen olisi tarkoitus koskea kaikkia henkilöitä, joilla on naisen sukuelimet, riippumatta heidän juridisesta sukupuolestaan. Tämä on perusteltua. Esityksessä (s. 66) myös todetaan, että ”(e)hdotettuja säännöksiä ei kuitenkaan voida pitää yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena, sillä Suomea koskevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti julkisella vallalla on velvollisuus suojella naisia heihin kohdistuvalta väkivallalta, mitä myös naisen ja tytön sukuelinten silpominen on.”

Rikosoikeudellisen sääntelyn lisäksi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ennaltaehkäisyssä ja tapauksiin puuttumisessa myös muut toimet, kuten tietoisuuden lisääminen, asenteisiin vaikuttaminen, kotouttaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä eri toimijoille suunnattu koulutus ja selkeät toimintaohjeet havaituissa/epäillyissä tapauksissa ovat keskeisessä roolissa. Esimerkiksi neuvoloilla ja kouluterveydenhuollolla on tärkeä rooli puheeksiottamisessa sekä asiaan puuttumisessa, jos havaitaan riski tytön joutumisesta rikoksen uhriksi (ml. ilmoitusvelvollisuus).

Erityisasiantuntija Minna Viuhko

Hyvinvoinnin ja terveyden suojelu –yksikkö/Turvallisuus- ja terveysosasto, STM